

Студенттердің бір-бірін сынауына тыйым салынады. Бұл тәсіл дәріс және семинар сабақтарында қолданылуы мүмкін.

Қазақстанда қоғамдық даму деңгейінің, елдің экономикалық қуаты мен ұлттық қауіпсіздігінің өлшемдері ретінде білім беру жүйесінің, адам ресурстарының ролімен маңызы арта түседі. Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білім беруге, одан ұшқырлықты, жаңа тарихи кезеңнің болмысына баратар әрекет етуді және экономика-ның даму қажеттіктеріне сай болуды талап ете отырып әсерін тигізеді. Оқитындар қазақстандық білім беру жүйесі бағыт алған білімнің, дағды-біліктің жиынтығын меңгеріп қана қоймауға тиіс. Оқытатындардың өздерін барынша көрсете біліу және қоғам өміріне пайдалы түрде қатысу үшін ақпаратты өз бетінше табу, талдау, құрлымдау және тиімді пайдалану дағдысын бойына сіңіру әлдеқайда маңызды да күрделі. Жағдайда оқытуды ұйымдастыру қағидаттарын және студенттің білім-білікті, дағдыны енжар алушы ролін танымдық көрінісің белсенді субъектісіне өзгерту қажеттігі бар.

Оқу процесінде өз бетінше білім алу және оны практикада қолдану қажеттігі мен дағдысын қалыптастыруға, танымның ғылыми тәсілдеріне мақсатты және жүйелі түрде қатысу үшін студенттің танымдық әрекетін белсендендірудің үлкен маңызы бар. Белсенді әдістер арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Практикалық сабақтарда қолданылатын оқытудың белсенді әдістері танымға қызығушылық туғызып, студенттің ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – студенттердің танымдық жұмыстары. Белсенді оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать: учебное пособие: 4-е изд., доп. – Алматы, 2010.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование. – 1998.
3. Ж. Шатеков, С. Исаев. Келешекте жоғарғы білім беру саласының кейбір мәселелері. // Ізденіс, 1999/2.
4. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғарғы оқу орындарында қолдану: оқу құралы. – Алматы, 2013.
5. Б. Молдағалиев, А. Махимова, Г. Сатқанова Интерактивті оқыту әдістері. // Қазақстан мектебі, 2006/9.

МЕКТЕП ҰЖЫМЫНДАҒЫ БҰЗАҚЫЛЫҚ ҚҰБЫЛЫСЫ

Ануар Бауржан,
педагогика және психология мамандығының 4 курс студенті,
Бисембаева Асем Кумаровна,
педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.магистрі,
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ.

Аннотация

Өзектілігі. Мақалада ғалымдардың жасөспірімдердің қорқыту құбылысын зерттеушілердің күші немесе күшінің теңсіздігі жағдайында жүйелі мақсатты агрессивті мінез-құлық ретінде анықталған зерттеулері қарастырылған. Бұзақылықтың талқылау мен зерттеу үшін оңай тақырып еместігі, жәбірленушілерді анықтауға көмектесетін сипаттамалар мен олар да бұзақылық жағдайынан кейін пайда болатын кезеңдері көрсетілген.

Мақсаты. Мектептегі бұзақылық туралы хабардарлығын арттыру.

Түйінді сөздер: бұзақылық, қорқыту, кудалау, жәбірленуші, құрбан, мектеп, жасөспірімдер.

Аннотация

Актуальность. В статье представлено актуальное исследование феномена буллинга (запугивания) подростков, который был идентифицирован исследователями как систематическое целенаправленное агрессивное поведение перед лицом силы или неравенства властей. Буллинг – это непростая тема для обсуждения и исследования, характеристики, которые помогают идентифицировать жертв, и этапы, которые происходят после ситуации буллинга.

Цель. Привлечь внимание к проблеме буллинга в школе.

Ключевые слова: буллинг, запугивание, преследование, жертва, жертва, школа, подростки.

Abstract

Relevance. The article presents an up-to-date study of the phenomenon of adolescent bullying, which has been identified by researchers as systematic, purposeful aggressive behavior in the face of power or inequality of power. Bullying is a challenging topic for discussion and research, characteristics that help identify victims, and the stages that follow a bullying situation.

Purpose. Raise awareness of bullying in school.

Key words: bullying, intimidation, stalking, victim, victim, school, teenagers.

Қазіргі әлемде бұқаралық ақпарат құралдарында жасөспірімдер арасындағы мектепте болып жатқан төтенше оқиғалар туралы жиі айтылады: бір жерде жасөспірім өз-өзіне қол жұмсауға тырысты, өйткені ол сыныптастарының арасында үнемі қорлауға шыдай алмады, бір жерде жасөспірімдер құрдастарын ұрып-соғып жартылай өлтірді. Бұл бізге белгілі құрдастар арасындағы қатыгездіктің барлық көріністері емес, қоғамдағы мұндай мәселелер бұзақылық деп аталады.

Ағылшын тіліндегі буллинг сөзі (bulling, ағылш. bully – бұзақы, күрескер, бұзақы, дөрекі, зорлаушы) қысым, кемсітушілік, қорқыту деп анықталады. Бұл мәселені алғашқылардың бірі болып зерттеген скандинавиялық ғалым Дэн Олвеус болды, ол 70-ші жылдары ер балалар арасындағы бұзақылық туралы зерттеулер жүргізді. Осы зерттеулерден кейін барлық елдерде бұзақылық құбылысы бойынша зерттеулер басталды. Қазіргі уақытта бұл құбылыс жұмбақ күйінде қалып отыр, барлық аспектілері қарастырылмаған, осы тақырып бойынша көптеген сұрақтар туындайды, өйткені бұзақылық жасырын ереже сияқты, яғни жасырын процесс.

Әртүрлі зерттеушілердің бұзақылық құбылысы туралы бірнеше идеяларын қарастырайық. Д. Олвеус бұзақылық бір адам (немесе топ) физикалық шабуыл жасаған немесе басқа адамға (топқа) қауіп төндірген кезде зорлық-зомбылықтың ерекше түрі деп түсінеді, оның соңғысы әлсіз және өзін физикалық немесе моральдық жағынан қорғай алмайды [1].

И.Н. Конның пікірінше, бұзақылық арқылы басқада қорқыныш сезімін оятуға және сол арқылы оны бағындыруға бағытталған қорқыту, физикалық немесе психологиялық террорды білдіреді [2].

Д. Лейн бұзақылық құбылысын мектептегі қудалау ретінде анықтайды және Роландтың бұзақылық – бұл белгілі бір жағдайда өзін қорғай алмайтын жеке адамға немесе топқа қатысты ұзақ мерзімді физикалық немесе психикалық зорлық-зомбылық деген ұстанымын қабылдайды [3].

И.Бердышев бұзақылықты өзін-өзі қорғау сипатына ие емес және бір немесе бірнеше адамнан келетін қасақана, ұзаққа созылған зорлық-зомбылық деп түсіндіреді [4].

Бұл авторлар бұзақылықты зорлық-зомбылық деп түсінеді, бұзақылық зорлық-зомбылық емес, бұзақылық зорлық-зомбылықтың бір түрі. Сондықтан, біз, С.В. Кривцованың ең оңтайлы нұсқасын таңдадық, бұзақылық – бұл кейбір балалардың басқаларына қарсы агрессиясы, агрессор мен жәбірленушінің күштерінің теңсіздігі болған кезде, агрессия қайталануға бейім, ал жәбірленушінің жауабы оның не болып жатқанына қаншалықты әсер ететінін көрсетеді [5].

Зерттеушілер мектептегі бұзақылықтың бірнеше негізгі белгілерін анықтайды, бұл жағымсыз мінез-құлық, алдын-ала жоспарлау, жүйелілік, күштің теңсіздігі, жәбірленушінің адекватты емес жоғары сезімталдығы және жәбірленушінің жедел эмоцио-

налды реакциясы.

Мектептегі бұзақылықтың негізгі себептері: жәбірленушіден – сыртқы келбеті, диалектісі, өзін-өзі бағалаудың төмен немесе жоғары деңгейі, қорқыныш пен алаңдаушылық, шамадан тыс сезімталдық, академиялық үлгерім, физикалық аурулар, олардың барлығына өз идеяларын енгізу, басқалардың ережелері мен шекараларын бұзу; бұзақылар тарапынан – назар аудару, кек алу, билік үшін күрес, әділеттілікті қалпына келтіру, қызғаныш, қарсыласты жою, өзін-өзі растау, дұшпандық сезімі. Әсіресе, белгілі бір санаттағы ерекше және үйлесімсіз дамып келе жатқан тұлғалардың садистикалық қажеттіліктерін қанағаттандырумен байланысты бұзақылардың бұзақылық жасау себебі ерекше қауіпті.

Кейбір зерттеушілер бұзақылықтың барлық түрлерін екі топқа жүйелеуді ұсынады:

1 топ – негізінен бұзақылықтың белсенді түрлерімен байланысты көріністер;

2 топ – жәбірленушілерді қасақана оқшаулауға, кедергі келтіруге байланысты көріністер [3].

Біздің ойымызша, бұзақылықтың ең құрылымды және толық ұсынылған түрлері Е.Н.Ожиевтің «Бұзақылық зорлық-зомбылықтың бір түрі ретінде. Мектептегі бұзақылық» мақаласында көрсетілген [6]:

1. Физикалық бұзақылық.

Ер балалар арасында жиі кездеседі. Бұл жәбірленушіні ұрып-соғу, итеру, адастыру, тепкілеу, сондай-ақ әр түрлі заттармен ұрып-соғу және т.с.с бұзақылықтың ең ауыр түрі болып саналады.

2. Психологиялық бұзақылық.

Бұл құқық бұзушыға (жәбірленушіге) эмоционалды қысым жасайтын ауызша қорлау, мазақ ету, қорқыту, қудалау арқылы психикаға әсер етумен байланысты қудалау.

Бұл формаға мыналар кіреді:

- вербалды бұзақылық – сөздердің көмегімен қорқыту (басқа сипаттағы қорлау, лақап аттар, өсек т.б.)

- қорлайтын қимылдар немесе әрекеттер (мысалы, шолбан, итерулер, аяқтан шалу, басын қолтығына қысып ұстау);

- қорқыту (бұл жәбірленуші қылмыскерге пайдалы нәрсе жасауы үшін, зорлық-зомбылық көрсетуші жәбірленушіге тікелей немесе оның жақын адамдарына зиян тигізуі мүмкін деген оймен қорқыту);

- оқшаулау (құрбыларының бір бөлігінің немесе бүкіл сыныптың құрбанды шеттетуі немесе білмеуі);

- бопсалау (мысалы, олар ақша, заттарды, азық-түлік және т.б. талап етеді немесе алып кетеді);

- мүлікке зиян келтіру және басқа да әрекеттер (мысалы, қылмыскер жәбірленушінің жеке заттарын жасырады немесе бүлдіреді);

- кибербуллинг – сандық технологияларды: интернет пен ұялы телефондарды пайдаланып қорлау мақсатында құрбандарды қудалау. Мысалы, жасырын қорқыту, редакцияланған фотосуреттер және т.б.

Зерттеушілер бұзақылық қаупі бар балаларды анықтауға көмектесетін үш негізгі факторды анықтайды [3].

1. «Бірнеше стресс», демек, балалардың – шеттетілген-құрбандар көптеген: әлеуметтік қолайсыздық пен отбасындағы қақтығыстардан, денсаулығының нашарлығына, құрдастарымен қиын қарым-қатынасқа және жетілмеген компенсаторлық қабілеттерге дейін мәселелері бар екенін білдіреді.

2. «Жәбірленушінің арандатушылық сипаттамасы». Жоғарыда айтылғандардан басқа, мұндай ерекшеліктер тіпті «әдеттен тыс» сөйлеу мәнерін, балалар ұжымында өзін ұстай білу қабілетін, жалпы алғанда сыныптастарының көзқарасы тұрғысынан алғанда «ерекше» барлық нәрсені білдіреді.

3. «Стигматизация – баланың нәсілдік (ұлттық) және физикалық ерекшеліктері». Мектептегі бұзақылықтың құрбандары болған балалар көбінесе өз мәселелерін ата-анасынан жасырады, ал олардың аналары мен әкелері бұл туралы тек төтенше және дағдарыстық жағдайлар кезінде, тіпті баланың өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерімен аяқталатын жағдайларда біледі, ата-аналар балалардың мінез-құлқының қандай ерекшеліктері туралы ойландыруы керек – олардың баласы мектептегі бұзақылықтың құрбаны ма екенін білуі керек.

Кейбіреулер бұзақылық өсудің қарапайым серігі, жастар арасындағы қарым-қатынас тәсілі деп санайды. Бұзақылық балалардың жағымсыз қасиеттерді тудырады, себебі:

1) Бұзақылық жұқпалы;

2) Онда күш пен әлсіздік арасында таңдау жасауға мәжбүр болады (құрбандар көбіне күлкілі және аянышты көрінеді), әлсіздермен байланысты болғысы келмейді;

3) Бұл тез арада жеке жауапкершілікті сезінбейтіндігіне әкеледі, ол жай ғана басқалар сияқты жасауға итермелейді;

4) Жәбірленушілердің азап шегуі қайта-қайта қайталанады және өзінің жанашырлық сезімінің анда-санда күңгірт екенін байқайды [7].

Балаға жасалатын бұзақылықтың іздері сынақты жалғастыра отырып, өмір бойына қалады. Сонымен қатар, дамудың 5 кезеңін қамтитын жарақаттан кейінгі ауыр күйзелісті дамытуға болады [7]:

1. Үмітсіздік кезеңі – бұл баланың өзіне не болып жатқанын әлі нашар білетін кезіндегі мазасыздықтың жоғарылауы.

2. Теріске шығару кезеңі – онымен болған оқиғаны жадынан шығару әрекеті. Соматикалық бұзылулар, сезімталдық және ұйқысыздық пайда болуы мүмкін.

3. Уайым немесе депрессия кезеңі. Эмоционалды тұрақсыздық, ұйқының бұзылуы және жаман көңіл-күй аясында болған зорлық-зомбылықпен келісу.

4. Оқиғаның себебін біле отырып, не болғанын пысықтау кезеңі.

5. Аяқталу кезеңі – болашаққа үміт пайда болады.

Осылайша, бұзақылық балалар ұжымының қалыптасуына және қиын жағдайлардың шешілуіне байланысты. Ең бастысы, егер бұзақылық ең басында үзілген болса, онда салдары әлсіз теріс эмоциялар түрінде минималды болады, бірақ егер бұзақылық ұзақ болса, онда ол жасөспірімдердің мінез-құлық стилінде із қалдыруы мүмкін, егер жасөспірім құрбан болса, болашақта жәбірленуші сияқты әрекет етуі мүмкін. Мектептегі бұзақылық – бұл жүйелі және күрделі құбылыс. Сондықтан, мектеп психологынан басқа, осындай мәселелерді мұғалімдер де шешуі керек, олар осы жағдайларды болдырмауға міндетті және балалардың өздері осындай мәселелерді шешіп алуы қажет деп ойламаулары керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аверьянов А.И. Буллинг как вызов современной школе // Педагогика, психология и социология. – 2013. – № 18. – С. 45-50.

2. Кон И.С. Что такое буллинг и как с ним бороться? // «Семья и школа». – 2006. – № 11. – С.15-18.

3. Буллинг – травля детей. Что делать? // Санкт-Петербургское государственное учреждение социальной помощи семьям и детям «Региональный центр «Семья»: [сайт]. – Спб., [1995 – 2012]. – Режим доступа: <http://homekid.ru/bullying/bullyingPart1.html>

4. Бердышев И. Лекарство против ненависти / И. Бердышев; семинар записала Е. Куценко // Первое сент. –2005. – № 18. – С. 3.

5. Кривцова С.В. Буллинг в школе VS сплоченность равнодушных / С.В. Кривцова. – М.: Федеральный Институт развития образования, центр развития психологической службы, 2011.

6. Ожиева Е.Н. Буллинг как разновидность насилия. Школьный буллинг. [Электронный ресурс] / Е.Н. Ожиева. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Psihologia/37294.doc.htm

7. Бердышев И.С., Нечаев М.Г. Медико психологические последствия жестокого обращения в детской среде. Вопросы диагностики и профилактики: Практическое пособие для врачей и социальных работников / СанктПетербургское государственное учреждение социальной помощи семьям и детям «Региональный центр «Семья». 2005. [Электронный ресурс]. URL: <http://old.homekid.ru/bullying/contens.html>

КОМАНДАМЕН ЖҰМЫС ТИІМДІ ӨЗАРАӘРЕКЕТТЕСУДІҢ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

Ардабаева Балқадияша Каримовна,
«Педагогикалық шеберлік орталығы» ЖМ,
Қостанай қ. филиалы, менеджер, Қостанай қ.

Аннотация

Өзектілігі. Бүгінгі таңда білім берудің жаңартылған мазмұнының бағдарламаларын іске асыру аясында білім беру процесіне қатысушылардың іс-әрекеттері ортақ мақсаттарға қол жеткізуге ықпал ететін бірлескен ортада болуына көп көңіл бөлінеді. Әрбір педагогті басқару процесіне қосу арқылы бірлескен қызмет заманауи талаптарға сәйкес келетін мектепті дамытуға бағытталған. Бұл үшін процесті басқарудың тиімді құралдары, оның ішінде оқыту мен оқыту процесін іске асыратын командада мұғалімдердің жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдері қажет. Мақсаты. Командадағы жұмыстың тиімділігі мен нәтиженің табыстылығына бағытталған өзара әрекеттесудің факторларын көрсету.

Түйінді сөздер: команда, ынтымақтастық, өзара әрекеттесу, мақсат, удеріс.

Аннотация

Актуальность. Сегодня в рамках реализации программ обновленного содержания образования больше внимания уделяется тому, чтобы деятельность участников образовательного процесса происходила в коллаборативной среде, которая способствует достижению общих целей. Совместная деятельность через включенность каждого педагога в процесс управления направлена на развитие школы, соответствующей современным требованиям. А для этого необходимы эффективные инструменты управления процессом, в том числе методы и приемы организации работы учителей в команде, реализующих процесс преподавания и обучения.

Цель. Показать факторы взаимодействия, которые способствуют эффективной работе в команде и направлены на достижение результата.

Ключевые слова: команда, сотрудничество, взаимодействие, цель, процесс.

Abstract

Relevance. Today, as part of the implementation of programs for the updated content of education, more attention is paid to ensuring that the activities of participants in the educational process take place in a collaborative environment that contributes to the achievement of common goals. Joint activity through the involvement of each teacher in the management process is aimed at developing a school that will meet modern requirements. And this requires effective tools for managing the process, including methods and techniques for organizing the work of teachers in a team that implements the teaching and learning process.

Goal. Show the factors of interaction that contribute to effective teamwork and are aimed at achieving results.

Keywords: team, collaboration, interaction, goal, process.

Бүгінгі таңда білім берудің рөлі қоғамның әлеуметтік-мәдени модернизациялау ресурсы ретінде артып келе жатыр. Осыған байланысты білім беру мазмұнын жаңарту аясында жасалған білім беру стандарттар білім берудің жаңа мақсаттарын белгілейді. Оның ішінде еліміздің болашақ азаматтарының кең спектрлі дағдыларға ие болуы. Заманауи ғалымдар соңғы онжылдықтар бойы өсіп келе жатқан адамның әлеуметтік қасиеттері өзгергені, сонымен қатар заманауи білім беру кеңістігінің мүмкіндіктерін ашу, оны ұйымдастыруда ықпалды түрлерін белгілеу қажеттілігі туралы айтады.

Жоғарыда айтылған «Педагогтің кәсіби стандартында» көрсетілген. Оның 5-еңбек қызметі Әлеуметтік-коммуникативтік: кәсіби қоғамдастықпен және білімнің барлық